

3. Školní management - strategie řízení třídy

CANGELOSI, J. S. Strategie řízení třídy. Praha: Portál, 1994.

ČAPEK, R. Líný učitel. Praha: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, 2017

ČAPEK, R. Moderní didaktika. Praha: Grada, 2015

GORDON, T. Škola bez poražených. Malvern, 2015

KASÍKOVÁ, H. Kooperativní učení, kooperativní škola. Praha: Portál, 2016

LOJDOVÁ, K. Skryté kurikulum, žité příběhy. Brno: Masarykova univerzita, 2015

PASCH.M...Od vzdělávacího programu k vyučovací hodině. Praha: Portál, 1998.

PETTY, G. Moderní vyučování. Praha: Portál, 1996

PRŮCHA, J.; WALTEROVÁ, E.; MAREŠ, J. Pedagogický slovník. Praha : Portál, 1995.

SITNÁ, D. Metody aktivního vyučování. Praha: Portál, 2013
STARÝ, K., LAUFKOVÁ, V. Formativní hodnocení ve výuce. Praha: Portál, 2016
TESAŘOVÁ, M. Jak na žáky. Praha: Portál 2016
VALIŠOVÁ, A., KASIKOVÁ, H. PEDAGOGIKA PRO UČITELE. Grada, 2007.
WALTEROVÁ, E. Kurikulum - Proměny a trendy v mezinárodní perspektivě. Brno :
MU, 1994.

www.msmt.cz

<http://rvp.cz>

www.nuv.cz

<http://katalogpo.upol.cz/>

Úkol učitele a jeho role

Úkolem učitele je:

- získat žáky pro spolupráci
- přimět žáky k aktivní účasti na učebních činnostech
- směřovat se žáky k cíli základního vzdělávání

Role učitele

dle Kasikové

- odborník na svůj předmět
- profesionál
- prodávající
- herec
- odborník na výběr pomůcek pro výuku, jejich tvorbu
- odborník na psané materiály pro výuku
- manažer

Rozdíly mezi žáky (podle Cangelosi)

1. Zájem o učení
2. Sebedůvěra
3. Vnímání toho, co je důležité
4. Postoj vůči škole
5. Rozumové schopnosti
6. Předchozí výsledky
7. Zkušenosti, na nichž můžete stavět
8. Rodinný a společenský život
9. Užívání drog
10. Specifické potřeby

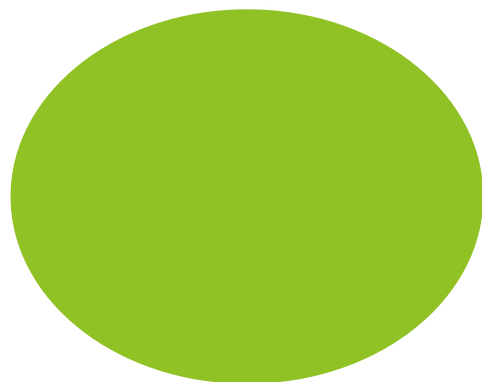
- ▶ Úspěch v učení zvyšuje moje sebevědomí“

Kruh úspěchu

4. Další motivace

1. Úspěch

- ▶ 3. Zvýšení sebevědomí

2. Zvýšení zájmu

Motivace

► Druhy motivací

1. Užitečnost získaných znalostí, jejich praktické využití
2. Potřeba získat kvalifikaci, dosáhnout plánovaného vzdělání
3. Posilování sebevědomí
4. Potřeba ocenění a pochvaly
5. Obava z neúspěchu, trestu
6. Zájem o problematiku, radost z učení

Vnitřní a vnější motivace

„Škola je nudná.“ „Nenávidím dějepis! Jména, data - koho to zajímá?“
„Proč se tohle musíme učit? Nikdo to nikdy nepoužije!“

Podpora vnitřní motivace

- problémové učení spojené se životem
- rozmanitost učení
- činnostní skupinové učení
- zapojení žáků do diskuzí
- samostatná práce žáků
- uspořádání učebny

Klima jako cesta a cíl

Nástroje učitele - jeho nejdůležitější činnosti, které ovlivňují klima (Čapek, s. 12):

1. jak učí (aktivity, metody a formy práce), jak hodnotí
3. jak odměňuje a trestá (a vede ji kázeňsky)
4. jak vypadá vzájemná komunikace
5. jak umožňuje žákům se na dění ve třídě (včetně výuky) podílet
6. jaká jsou pravidla (jak jsou respektována, jak je vymáhá a podporuje)

Praktická část

Cíl aktivity : pochopení různých možností uspořádání třídy v souvislosti s výukou

Zadání aktivity: po místnosti jsou rozmístěny fotografie výuky s různým rozložením lavic, uspořádání nábytku, učení v přírodě... Každý z účastníků si vybere obrázek podle toho, kde by se jako učitel cítil dobře. Proběhne diskuze - proč, kdy využijeme...

Metody výuky: skupinová diskuze

Organizační formy vyučování

- frontální (hromadné)
- individuální (s jednotlivcem nebo malou skupinou)
- individualizované (žák pracuje samostatně podle svého tempa...)
- párové a skupinové

Uspořádání výuky z hlediska sociálních vztahů

(Kasiková, str. 26)

Kompetitivní výuka - konfrontace, soutěž, boj

Individuální uspořádání výuky - nezávislá činnost žáků v dosahování cílů

Kooperativní - spolupráce při dosahování cílů - pozitivní vzájemná závislost

Specifické funkce metody ve vyučování

- motivační metody
- metoda vytváření nových vědomostí a dovedností a osvojování
- metoda upevňování vědomostí a opakování učiva
- metody diagnostické a hodnotící
- metody aplikační

Metody aktivního učení

Žák je centrem dění ve třídě, spolutvůrcem průběhu a obsahu výuky, podílí se na formulaci výsledku výuky, na hodnocení třídní práce a na sebehodnocení.

Co preferují žáci (dle výzkumu Sitné, str.13)

- skupinové vyučování (kooperativní výuka, diskuze...)
- využívání ICT
- hraní her, soutěže, křížovky, kvízy
- praktická výuka v odborných učebnách
- práce v laboratořích, návštěva knihoven, exkurze
- práce v dílnách, pozemky, odborná praxe
- samostatná práce v hodině
- pozorování, čtení za účelem získání informací, výklad

Skupinové vyučovací metody

(příklady - Sitná, s. 67)

- brainstorming (bouře mozků)
- mind mapping (mentální mapování - myšlenkové mapy)
- snowballing (sněhová koule)
- gold fish bowl (akvárium)
- buzz groups (muší skupiny)
- case study (případová studie)
- role play (hraní rolí)
- carousel (kolotoč)
- práce s textem, výstavy, soutěže, kvízy, hry.....

Praktická část

Cíl aktivity : spolupráce dvojic při zadaném úkolu

Zadání aktivity:

Společnou tužkou (Kasiková, s. 66)

Dvojice, které sedí proti sobě, dostanou jeden papír a jednu tužku. Úkolem je touto jednou tužkou společně (tužku drží oba) nakreslit zadaný obrázek - nakreslete společně dům, strom a psa. Společně se také pod obrázek podepište. To vše musí probíhat bez domlouvání, v naprostém tichu.

Učební styl - jak se žáci učí

Základní rozdíly souvisejí se smyslovými receptory

- vizuální informace
- slyšené informace
- kinesteticky přijímané informace (hmatem a pohybem)

Pedagogická diagnostika a individualizovaná výuka

Pedagogická diagnostika = východisko pro nastavení individualizované výuky

Pozorování - co chceme pozorovat? (vytrvalost v řešení úkolu, reakce, chování v situacích ve třídě...)

Rozhovor - bez sugestivních otázek (převážně otevřené otázky, specifické - amnestický rozhovor)

Analýza výsledků činností (portfolia)

Plánování individualizované výuky

Individualizace výuky znamená přizpůsobení výuky jednotlivým žákům. Jedná se o formu diferenciací dovedenou až k jednotlivému žákovi. (respektuje jedinečné vlastnosti a potřeby každého žáka a přizpůsobuje jim tempo učení, uspořádání obsahu a organizaci učební činnosti).

Nutné:

- individuální přístup vůči žákům se speciálními vzdělávacími potřebami (nastavení podpůrných opatření)

Možnosti diferenciacie

úkoly se sebekontrolou

týdenní plány

úkoly dle stupně obtížnosti - žák si vybírá
svobodná volba

Hodnotící jazyk

- zpětná vazba s využitím popisujícího jazyka

NE - posuzující jazyk

Změny v přístupu hodnocení

Hodnocení by mělo zásadně vycházet z jasně zadaných úkolů či oblastí vzdělávání a předem známých pravidel a kritérií. Musí být především zaměřeno na odhalování toho, co žák zná, ne na chybu či neznalost.“ (Bílá kniha, s. 49)

Předpoklad

- realistické cíle
- individuální hodnotící normy
- sledování individuálního pokroku

Přístupy k hodnocení - příklady

- zkoušení, testy
- „autentické hodnocení“
- portfolio
- vrstevnické hodnocení
- sebehodnocení
- normativní hodnocení
- kritériální hodnocení

Práce s chybou

„chybami se člověk učí“

Montessori pedagogika - chyba je „přítel“, přirozený jev (žák chybu sám hledá, vyřeší, opraví - pomůcky umožňují)

- chyba je příležitost ke změně
- chyba aktivuje myšlení
- předcházíme zbytečnému strachu

Tradiční výuka - chyba je nežádoucí jev (učitel má strach ze své chyby, cítí se odpovědný za chybu žáka, rodiče řeší chyby...)

Edukace jako strategie

(popisuje Čapek)

- způsob řešení problémové situace

win - win (profitují všichni účastníci)

win - lose (vítězství jednoho je porážka druhého)

lose - lose (žádná strana není spokojená)

lose - win (kdy je výhodné podlézavé chování)

„Vyučování je proces, který by měl bezesporu být win - win.“ (Čapek, s. 21)

Podmínky procesu win - win ve výuce

Učitel musí:

- pochopit potřeby žáků
- najít způsob k tomu, aby mohl společné cíle naplnit

Komunikace učitele a žáka

Vytváření „osobní autority“ - G. Petty zdůrazňuje:

- projevujte opravdový zájem o práci každého žáka
- stanovte jasná pravidla a uplatňujte je spravedlivě a důsledně
- oslovujte žáky jménem
- projevujte žákům běžnou úctu tím, že říkáte „prosím“ a „děkuji“
- nikdy nikoho nezesměšňujte
- mějte k učení a škole profesionální přístup (chodit připravený, začínat včas...)

Vztah by měl zahrnovat (Gordon, s.37):

Otevřenost - obě strany mohou riskovat přímostí a upřímností

Zájem - oba vědí, že si jich druhý cení

Vzájemná prospěšnost

Samostatnost či oddělenost - umožňuje rozvíjet tvořivost, individualitu, osobitost

Vzájemná spokojenost - potřeby jednoho nejsou uspokojovány na úkor druhého

Praktická část

Cíl aktivity : pochopení příčin „zlobení“ žáků ve vyučování

Zadání aktivity: skupina vymýšlí společně důvody, proč žáci zlobí ve vyučování, zapisují na tabuli (nebaví je to, nudí se, je to pro ně těžké...); barevně následně označují, kdo za to může (žák, společnost, rodiče, učitel).

Komunikace se žáky

Popisný jazyk místo posuzujícího

Dítě ukazuje obrázek.

P. učitelka říká:

„ To je nádhera, to je krásný obrázek! Ty jsi úžasný umělec!“

„ Ty zelené a hnědé barvy na obrázku mi připomínají les!“

Honza překřikuje Petra. Učitel:

„ Ty jsi ale nevychovaný!“

„ Když překřikuješ Petra, nemohu se soustředit na to, co mi říká.“

Strategie pro prevenci vyrušování - podmínky výuky

Vhodné prostředí uspořádání učebny

- pracovní hnízda
- kruhové uspořádání
- auditorium
- týmové pracoviště

Skupinová pravidla

Nastavení funkčních pravidel

- malý počet
- „zdravý rozum“
- zajistí hladký průběh výuky

Nezbytné pravidlo

- maximalizuje spolupracující chování
- zajistí bezpečnost a pohodlnost učebního prostředí
- zamezí rušení ostatních tříd a lidí mimo učebnu
- udrží přijatelnou úroveň slušnosti mezi žáky, zaměstnanci školy a návštěvníky školy

Nespolupracující chování

Řešte dříve, než vás vyvede z míry (u každého jiná míra tolerance)

učitel není schopen řešit v klidu

nepříjemná úroveň

řeší promyšleně a efektivně

nízká úroveň

Komunikační bloky

(Gordon, s. 58) - příklady (žák neplní úkol)

Nařizování, příkazování („Přestaň si stěžovat, začni pracovat“)

Varování, vyhrožování („Raději pracuj, jestli chceš slušnou známku. Nefňukej, nebo ti přidám úkol, abys měl proč fňukat.“)

Moralizování, kázání „měl bys“ a „máš“

Kázání, poučování, argumenty („Uvědom si, že bude brzy konec roku...“)

Odsuzování, kritizování, výčitky („Jsi líný, všechno odkládáš.“)

Nálepkování, vysmívání („Chováš se jak prvňák...“)

Analyzování, diagnostikování, interpretace („Děláš všechno proto, aby ses úkolu vyhnul.“)

Chvála, souhlas („Ty jsi přece chytrý kluk, jsem si jistý, že to zvládneš.“)

Uklidňování, litování

Otázky, výslech („proč jsi nepřišel dřív?“)

Riziko pochvaly

= závislost na pochvale

„ Paní učitelko, já jsem se rozdělila.“

„ Podívejte se, jak to mám pěkné.“

= co je v jedné skupině výborné, může být ve druhé průměrné

Školní řád

Diskuze

- Kdo nastavuje
- Jak vzniká
- Kdy a jak seznámit
- Tvořit třídní pravidla?...